

IK was de enige die ontsnapte
UIT BUCHENWALD

Ik was de enige *Edmond*
die ontsnapte uit *Vandievoet*
Buchenwald

De ongelofelijke vlucht van een jonge Belg
en zijn verschrikkelijke tocht doorheen nazi-Duitsland

—HORIZON—

INHOUD

1

MEI 1940 7

2

EEN BELGISCHE ODYSSEE 15

3

HET TIROLERHOEDJE 23

4

DE GEZANT VAN MARBOEUF 31

5

DE VLUCHT UIT HAUTEVILLE 43

6

AAN DE ANDERE KANT VAN DE
DEMARCATIELIJN 51

7

EEN ONTGOOCHELING 59

8

COMPIÈGNE 65

9

REIS NAAR DE GRUWEL 73

10

OVERLEVEN IN BUCHENWALD 91

11

DE VOORBEREIDINGEN 101

12

D-DAY 117

13

DE GROTE DOORTOCHT 129

14

MET DANK AAN BELGIË 145

15

EPILOOG IN PARIJS 157

BIJLAGEN 167

EDMOND VANDIEVOET IN DE PERS 173

BUCHENWALD IN BEELD 189

1

MEI 1940

Negen maanden geleden werd ik – net als elke Belg van mijn leeftijd – gemobiliseerd. Ondertussen zit ik te wachten op de fatale aanval die blijkbaar onvermijdelijk wordt, aangezien de legerleiding op de avond van 9 mei 1940 geen verlof meer heeft toegestaan. Niets op deze zachte lenteavond laat echter vermoeden dat België en zijn buurlanden al de volgende ochtend in een zee van bloed en vuur zullen ontwaken.

Op 10 mei is er in de straten van Tongeren, de stad van de Romeinen aan de grens van Limburg met Luik, nauwelijks een militair te bespeuren.

Terwijl Duitse stuka's hun lading bommen op de stad droppen, baan ik me een weg door de straten naar de bevoorradingsloods van mijn compagnie.

Tijdens de bombardementen wordt de eerste verdieping van het gebouw waarin ik een kamer

heb gehoord volledig in puin gelegd. In de schuilkelder van het restaurant schuilen een paar zielige, ontredderde kleutertjes in de armen van hun moeder. Een van mijn vrienden is gewond en ligt op de biljarttafel in de eetzaal, een andere zit zwijgend in een hoek.

Na lang zoeken vind ik een ziekenwagen in de buurt van het station. De chauffeur zit verlamd van schrik achter het stuur en weigert naar het centrum te rijden. Uiteindelijk krijg ik hem zo ver dat hij mijn gewonde vriend ophaalt en hem naar Brussel brengt, zodat hij de nodige zorgen krijgt.

De meeste jongens van mijn compagnie zijn in vrachtwagens gesprongen om deze hel zo snel mogelijk te ontvluchten.

Ik dwaal nog wat rond in de stad, spring uiteindelijk op een fiets die ik langs de kant van de weg vind en rijd zo snel ik kan naar Brussel. Daar vernem ik dat mijn vrouw en mijn zoon een plaatsje hebben bemachtigd in de trein naar Parijs en dat ze hun intrek hebben genomen in mijn appartement aan Les Halles.

Na heel wat omzwervingen, waarvan ik u de details bespaar, vind ik uiteindelijk een deel van mijn divisie terug in de buurt van Antwerpen. Op 26 mei, twee dagen voor de capitulatie van het Belgische leger, stranden we in Ieper.

Voor onze ogen spelen zich onbeschrijflijke taferelen af. Onder het aanhoudende wapengekletter van de Duitsers dwalen tienduizenden ontredderde vluchtelingen tussen de konvooiën door.

Boven onze hoofden ronken vliegtuigen met het hakenkruis op de flank. Tussen twee batterijen en bommen worden er pamfletten gedropt met de boodschap dat we ons moeten overgeven.

Het einde is nabij. Daarom vraag ik de commandant van een Franse eenheid die aan onze zijde vecht, of ik met zijn compagnie mee kan vertrekken naar Parijs, waar mijn gezin verblijft. Dat weigert hij echter resoluut.

Omdat we binnen enkele dagen in handen van de Duitsers zullen vallen, geeft onze commandant ons de kans om te vluchten.

Ik besluit meteen mijn geluk te beproeven en kruip achter het stuur van een vrachtwagen. Een tiental soldaten verstoppt zich in de laadbak onder dekens en voorraden. Langzaam volg ik de Duitse colonnes die de vluchtende burgers op de weg proberen te vermijden.

We zijn niet alleen onderweg, tientallen vrachtwagens van het Belgische en Franse leger – uiteraard bestuurd door Duitsers – haasten zich over

de verbindingsweg. Ik besluit 's nachts aan te sluiten bij een vijandelijk konvooi dat in de richting van Gent rijdt.

Mijn legerjas heb ik uitgetrokken, ik draag alleen een trui en ruk de voor ons leger zo dierbare pompon van mijn veldmuts. In het donker kan ik zelfs doorgaan voor een volbloed Ariër.

Wanneer een vijandelijke colonne aankomt bij een groot gasdepot, grijp ik mijn kans en sluit ik achter de laatste vrachtwagen aan. Twee clandestiene reizigers, die ondanks mijn aandringen toch uit de vrachtwagen zijn geklommen, moet ik op het terrein achterlaten.

Hoewel mijn vrienden als de dood zijn om gefusilleerd te worden door de Duitsers, bewaar ik mijn kalmte. Stapvoets rijd ik achter het konvooi aan.

Omdat de colonne 's nachts in de buurt van Gent vertraagt, kunnen twee mannen uit de streek zich uit de voeten maken.

Uren later komen we in Vilvoorde aan. Op dit bekend terrein moet ik snel handelen, omdat de vijandelijke colonne die ik al die tijd heb gevolgd, linksaf moet om via het noorden van België naar Duitsland te rijden.

Niet ver van het kanaal van Willebroek geef ik

een ruk naar rechts aan het stuur en vertrek ik als een pijl uit een boog richting Brussel. Achter me hoor ik nog luid geschreeuw en het geknars van remmen.

In de buurt van installaties van Shell Petroleum rijd ik over de noodbrug die de vijand heeft aangelegd. Ik stuur de vrachtwagen zo voorzichtig mogelijk over het gitzwarte water om te voorkomen dat we in het kanaal belanden. Onder de wielen voel ik de houten planken bewegen. Dan pas besef ik dat het Duitse geniekorps deze brug enkel voor licht vervoer heeft gebouwd en dat we ons in een wel erg benarde situatie bevinden.

Gelukkig slaag ik erin de vrachtwagen veilig naar de overkant te loodsen. Bij de Van Praetbrug houd ik even halt, zodat mijn makkers kunnen verdwijnen in de donkere nacht.

Met mijn rammelkast rijd ik voor de ogen van talloze Duitse wachtposten die de belangrijkste kruispunten van de stad bezetten, naar de villa van mijn oom in Ukkel, aan de rand van Brussel. Telkens ik een wachtpost voorbijkom, roep ik een luidkeels 'Heil Hitler'.

Mijn oom verwelkomt me hartelijk, maakt een comfortabel bed voor me klaar en dan is het wachten op het einde van de avondklok.

2

EEN BELGISCHE ODYSSEE

Nadat ik bij mijn oom wat heb geslapen en van de emoties ben gekomen, rijd ik de volgende ochtend in minder dan een kwartier naar het huis van mijn ouders in de Montenegrostraat 135. Mijn ouders werpen meteen een vragende blik op de vrachtwagen, omdat die niet is voorzien van Duitse nummerplaten. De bezetter schroeft die immers meteen op alle in beslag genomen voertuigen.

Voor ik afscheid neem, breng ik het materiaal uit de laadbak snel naar de achterkant van het huis.

Met de lege vrachtwagen rijd ik naar het centrum van Vorst om me op het politiecommissariaat te melden. Onderweg besluit ik meteen naar de achterzijde van het gemeentehuis te rijden. Daar bevindt zich de garage voor de wagens van de gemeente. De conciërge verwelkomt mij met

open armen. Wanneer ik hem de sleutels van de vrachtwagen overhandig, roept hij enkele arbeiders die meteen aan de slag gaan om de nummerplaten af te halen en het voertuig te overschillen. De gemeente krijgt dus zo maar even een vrachtwagen van twee en een halve ton met kieplaadbak cadeau. Als dank stopt de conciërge me wat kleren toe.

Ik meld me niet op het commissariaat, zoals op affiches langs de openbare weg wordt aangeraden, maar besluit terug te keren naar Tongeren.

Onderweg ontmoet ik eindeloze rijen lusteloze gevangenen die richting Duitsland sjokken. Ik merk dat er slechts een paar gewapende Duitse soldaten naast hen oplopen. Ik heb nooit begrepen waarom die arme kerels hun bewakers niet overheersen – ze zijn met minstens honderd voor één bewaker – of waarom ze niet het hazenpad kiezen. Ze vinden vast wel ergens onderdak.

Het is een vreemd gevoel te lopen tussen de burgers die de weg overstromen, slechts een paar stappen verwijderd van de colonnes met gevangenen, waarin ik zeker terecht zou zijn gekomen als ik niet zo veel lef had getoond.

De inwoners van Tongeren delen in de buurt van het station brood en drank uit aan de gevan-

genen. Ik profiteer van de vertraging om in de groep op zoek te gaan naar mensen van mijn compagnie.

Plots herken ik de stem van een Waal van de bevoorradingscompagnie die belast was met de distributie van het vlees.

Omdat het in deze omstandigheden beter is niet op te vallen, wandel ik zo snel ik kan naar het centrum van de stad. In het restaurant waarin ik tijdens de schemeroorlog mijn intrek had genomen, tref ik tot mijn grote vreugde de uitbater en zijn schoondochter aan. Het zijn sympathieke mensen, met een taal die net zo voluptueus is als hun gewicht, dat dicht bij de negentig kilo moet liggen.

Ik leg hen uit dat ik een man heb gezien die bij hen heeft gelogeed en die dringend uit de klauwen van de bezetter moet worden gered, omdat hij op weg is naar Duitsland.

De twee corpulente 'bazen' bieden spontaan hun hulp aan en lopen meteen met me mee naar het station. Ze mengen zich tussen de mensen die voedsel uitdelen. Ik wandel nonchalant mee met de colonne op zoek naar mijn vriend. Zodra ik hem zie, verwittig ik mijn twee handlangers. Ik verstop me achter hun rug en duw hen in de rich-

ting van de man. Als ze hem dicht genoeg zijn genaderd, grijpen ze hem bij de arm en dan banen ze zich snel met hem een weg door de menigte. De man strибbelt hevig tegen, omdat hij bang is dat de nazi's hem een kogel door de kop jagen als ze hem weer te pakken krijgen. Maar de Duitse bewaker heeft niets in de gaten, dus zetten we er stevig de pas in naar het restaurant, waar hij een uitgebreide maaltijd krijgt voorgeschoteld.

Na het eten trekt de man andere kleren aan en stappen we samen op de fiets richting Brussel. Met veel moeite kan ik hem overhalen om via de hoofdwegen te rijden en de veldwegen links te laten liggen. Zichtbaar blijven wekt immers minder argwaan op bij de Duitse politie.

In Leuven neemt mijn vriend de richting Charleroi, om van daaruit verder te rijden naar Jumet, het dorp waar hij vandaan komt.

Enkele weken later zie ik hem terug met zijn gezin. Het wordt een bijzonder blij weerzien! Dankzij zijn werk als schrijnwerker slaagt hij erin de hele oorlog enigszins het hoofd boven water te houden.

Maar laat ik niet op de dingen vooruitlopen...

Nadat ik uit Tongeren met lege handen ben vertrokken – mijn hele bezit raakte immers be-

dolven onder het puin – moet ik dringend op zoek naar werk.

Omdat ik enkele weken geleden de gemeente Vorst een vrachtwagen heb bezorgd, stap ik met een gerust hart naar de burgemeester, Léon Wilemans. Hij ontvangt me echter koeltjes en weigert op mijn verzoek om werk in te gaan.

Uiteindelijk beland ik in de buurt van het slachthuis in Anderlecht. Toevallig vang ik daar een merkwaardig gesprek op. Onderwerp van discussie is de nieuwe vrachtwagen van slagerij Pierre en Léon De Wyngaert in de Sint-Katharinastraat in Brussel. De drie chauffeurs van het bedrijf weigeren de vrachtwagen het piepkleine depot binnen te rijden.

Omdat ze het – op zijn zachtst uitgedrukt – onbuigzame karakter van hun baas kennen, wil geen enkele werknemer het risico nemen om de banbliksems van de eigenaar over zich heen te krijgen door het nieuwe voertuig te beschadigen. Ik maak meteen gebruik van de situatie om de meester-slager van mijn kwaliteiten als chauffeur te overtuigen en na een succesvolle poging word ik aangeworven.

Ik mag al meteen de volgende dag aan de slag. Voor vierhonderd Duitse mark per week moet ik

van vier uur in de ochtend tot ongeveer elf uur 's avonds werken. 's Nachts slaap ik onder enkele dekens in de cabine van de vrachtwagen.

Om de andere dag rijd ik met vlees naar Charleroi en op de terugweg pik ik altijd enkele pendelaars op, die de laatste bus tussen de industriestad en de hoofdstad hebben gemist.

Uiteraard laat ik hen uitstappen voor ik Brussel binnenrijd, om te vermijden dat mijn baas mijn bijzonder winstgevend handeltje ontdekt. Bij aankomst stoppen de pendelaars me immers telkens wat geld toe.

Alles gaat goed tot een meesterknecht van de slagerij op een dag beslist om met me mee te rijden naar Charleroi. Ongetwijfeld heeft hij iets opgevangen over mijn vrachtjes en wil hij zijn deel in de winst. Om problemen te voorkomen en omdat ik zo snel mogelijk naar mijn gezin in Parijs wil, geef ik meteen mijn ontslag. Mijn baas is zo vriendelijk om mijn plaats nog vier weken open te houden, in geval ik in de lichtstad geen nieuwe baan vind.

Ik heb nooit gebruik kunnen maken van zijn gulheid.